

mon cor seríeu robadora. / —Gentil, ingrat Gentil, ja no'm coneixes? / jo só, jo só exa flor de ta memòria: / ton cor era lo *gerí* que jo cercava / quan veres-me allí baix, *gerdera* hermosa, / ab ma falda vessanta maduxes / ---»; «—Déu vos quart, *gerdera* hermosa. / —Déu vos quart, gallart fadrí; / prou vos daria maduxes / si'm donásseu d'or un bri. / —Preneu's-el, *gerdera* hermosa: / per *gerderes* l'apleguí / --- / mes maduxes oferint-li / de les selves coral fi; / mentres ell se les prenía / les maduxes cambií: / cada *gerí* era un carboncle, / cada maduxa un rubí», *Canigó* (I, 25c; II, v. 61; VI, *Fontargent*, vv. 9ss.).

El recolliren també els botànics com a nom del fruit i la mata del *Rubus idaea*, però fent-hi la confusió de singular i plural (majorment explicable en una fruiteta que quasi sempre anomenem en plural): *gers* Frc. Oliveres (*Llista alf.*, en *Elementos de botánica*) 1839, i JBptaFoix (*Arte de recetar*) 1842; *gerdera* Bassaganya (*Flora méd-farm.*) 1859; veg. Colmeiro, *Enum.* II, 312; «*gerdera*, *gerdonera*, *jordonera* --- *gers*» i «*gerdera silvestre*: *vaccinium myrtillus*», Texidor (*Flora Farmacèutica*, 935, 766); *gerdraé* (err. tip. per *gerdera*), ACCosta; *gers* i *gerdons* (Vayreda, *Fl. de la Vall de Núria*), cf. Rolland, *Flore* v, 195.

En termes generals el domini de *gerd* s'estén per Conflent, Capcir, Cerdanya, Berguedà, Cardener, Urgellet i Pallars oriental, així com a l'Alta Vall de l'Arieja; *jordó(n)* a totes les valls gascones i de l'Alt Aragó, Ribagorça i Pallars occidental i reapareix a l'Alt Ter i al Vallespir. La parella *gerd/gerdera* (amb poques i insignificatives variacions) he pogut constatar de viva veu que es manté (*žérs*, pl. *žardérs*) a Gresolet (1936), Porta (1959) i Tuixén¹ *žért* sg., Estoer, *žérs* pl. amb *t* sensible, Guils de Cerdanya (1960, 1935).

En part, cap a ponent, davant la *-s* del plural es produeix la freqüent ultracorrecció *-rts* > *-rks* o *-rps*: a l'entrada d'Andorra diuen *žérks* a Arcavell (1936), *žérks* o *žérps* a Aós (1964), *žérks* a la Vall de Cardós i a Ferrera de Pallars (a Tavascan i Esterri constato que ho estenen fins i tot al singular *un žérk*, 1934), i d'aquí analògicament es pot propagar fins al derivat: *žergéres*, *-éres*, a Tavascan, Esterri i Aós. Però la *-d-* es manté en general: *Comella* de la *Gerdera* Lavansa, Serrat de la *žerdéra* a Ars i, masculí, Serrat del *žardé* a Sant Joan Fumat; i la consciència que el primitiu termina en *-rd* ha estat tan forta que fins s'ha format un adjectiu topogràfic: la Canal *žardérs* és un dels accessos a la Serra d'Ensija des de Vallcebre (1964). I les *gerderes* heroïnes de *Canigó* ho mostren personalitzat.

Altrament és un fet que el gran predomini de l'ús en plural ha fet que molts perdessin consciència del caràcter desinencial de la *-s* (la *-d* s'emmudeix normalment en aquesta posició) i que, prenent-ho per un singular, s'arribés a crear un plural de doble signe: *žérsus* (com *calamarsos* etc.) a Orbanyà, *žérsis* al Capcir, ço que porta a la formació analògica del derivat (*un žérs*, *la žarsérs* a Dorres, Formiguera, Noedes, 1959-60);² la continuació d'això al Nord és *jerses* a

l'Alt Arieja, que apareix a Sorjat, Gourbit i Auzat, segons Rohlf's, *Le Gc.*, § 26₂, § 36, i del qual deu deduir ell que hi hagi un singular *jerse*, que és lícit posar en dubte; i que si s'ha arribat a produir en algun indret és evidentment una creació local secundària (-rs- es redueix sempre a *-s-* en aquests parlars, i una final *-se* fóra inexplicable amb qualsevol ètmon).³

L'àrea del derivat en *-ONE* comença ja en alguns punts occidentals de l'Alt Pallars (Sorpe, Arestui etc.), i regna ja, sense rivals ni record d'altra cosa, a la Vall de Boí: allà els vells (sobretot a Taüll) apitxaven tota *j-*; tinc anotat *čordóns* a Taüll (1962) i a Boí ho he sentit moltes vegades igual o *ğordóns*, ribag. *chordons* més al SO. (Navarro, *CongrLICat.* 1906, 230; més detalls, Krüger, *HPyr.* A, I, 54); *čordonéres* a Bono (1957); Benasc *chordóns* (*tenim una panera de chordons...!* *chordons ta berenà*, Ferraz, 47, 34; són *čordóns*, 1965). Des d'allí va seguint per l'Alt Aragó, on ja els naturalistes Asso (1779) i Palau (1784), així com el vocabulari de Peralta («frambuesa; zumo de fresas») recollien *chordón* i Borao el mateix o *churdón*; Casacuberta anotava *chordón* a les valls de Gistau i de Bielsa (BDC xxiv, 167), Rohlf's a Plan, Fanlo i Echo, i jo *čordóns* i *čordonéra* a Barbaruens, S. J. de Plan, Saravillo. Bielsa i Linás de Broto (1965-6), *čordónes* a Panticosa i Aragüés del Puerto (1966): és a dir, per tota la serralada, des de Benasc fins a la frontera basca.

D'altra banda, però, aquest derivat diminutiu reapareix des del Puigmal cap a llevant: el *DAG.* el registra a St. Joan de les Abadesses; jo vaig recollir *žurdóns* a Camprodon i a Setcases, i *žurdunérs* a Llanars (1935-1936); i així segueix per l'Alt Vallespir, car la Vall de la Menera és un dels llocs on hi ha més *žurdunérs* i *žurdóns* del nostre país (1959); «un demati que la Teresina havia anat al bosc a collir *jordons* ---», Bosch de la Tri. (*Records d'un Exc.*, p. 33). En domini gascò és general de cap a cap: *ğurdún* (pl. *ğurdús*) i *ğurduéra* a tota la Vall d'Aran (*Voc. Aran.*, 53); «*yourdoun*: framboise» a la Vall d'Aura (Marsan); *jourdoun*, *you-*, i *jourdoué*, *you-* la planta, a Luixon i Arrens (cites de Rolland); i Rohlf's ho recull a totes les valls, des de Sentenh fins a la Vall d'Azun (amb variant *yürdü*, *žürdüñ*, ací i allà, i *durdoú* a Gedre i Arrens); en fi bearn. *jourdou* (Palay).

Encara que alguns hi hagin aclucat els ulls, és evident que *jordó*, *jourdoun*, *chordón*, resulten de l'assimilació de *gerdó* (Texidor) diminutiu de *gerd*: no solament aquesta mena d'assimilació vocàlica és un fet general i sistemàtic en basc i en català (*LleuresC.*, 206, 199-200, 277, 280, 296) sinó que es dona quasi amb la mateixa freqüència en aragonès (p. ex. *torroco*, *-ueco* = *terròs*, castellà *terrón*, BDC xxiv, 182) i encara més en gascò: *bourroulb* = fr. *verrou*, *bourruuga* VERRUCA, *roustol* = oc. ant. *arestol*, *sourrigoús* (*houlb* FENUCULUM hagué de passar per *ho(n)olb*, altrament hauria donat *hioulb) etc.

Però d'altra banda hi ha més, car tenim proves que en el nostre mot la forma amb *ez* pretònica, i sense sufix *-ONE*, s'havia estès molt més a l'Oest que no ho